

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 17 – 2/2010.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_10/kallio_2_10.pdf]

SEMINAARIRAPORTIT

METODIEN KIRJOJA

Suomen Kansantietouden tutkijain V kesäkoulu: Metodit. 21.5.2010 Helsingissä

Kati Kallio

Kansantietoudentutkijain seuran viides kevätkoulu pidettiin totuttuun tapaan toukokuuisena perjantaina Tieteiden talolla. Seminaarin teemana olivat *Metodit*. Aihe liittyi piakkoin ilmestyvään kirjaan *Vaeltavat metodit*, johon osa puhujista on kirjoittanut.

OPPIHISTORIAA JA METODISEN MINÄN MUOTOUTUMISTA

Päivän ensimmäinen käsitteli metodien pitkiä kaaria. Seuran esimies, perinteentutkija Tuulikki Kurki (Itä-Suomen yliopisto) avasi tilaisuuden pohtimalla erilaisten harhapolkujen ja virheiden merkitystä metodien ja ideoiden löytämisessä ja kehittämisessä: väärinymmärryksetkin voivat tuoda mukanaan oivalluksia, jotka muuten jäisivät syntymättä. Perinteentutkija Helmi Järviluoma-Mäkelä (Itä-Suomen yliopisto) kuvasi metodisen omaelämäkertansa muotoutumista opettamisen, jatko-opiskelun ja oman tutkimuksen myötä. 1980–90-lukujen kielellisen käänteen piiristä ollaan jo siirtymässä kielikeskeisyyden kritiikkiin, affektiivisuuden paluuseen ja uusmaterialistisiin suuntauksiin, joiden piirissä pohditaan kokemuksen ja tunteiden ei-kielellisenkin humanistisen ymmärtämisen mahdollisuuksia. Järviluoma-Mäkelä huomautti, että kaikkea ei koskaan edeltävistäkään valtasuuntauksista kannata unohtaa.

Perinteentutkija Outi Lehtipuro (Itä-Suomen yliopisto) pohti *Metodiseminaarien 60-lukua 2000-luvun etiäisenä* ja omaa kaleidoskooppista opiskelijakokemustaan. Luentojen ja tenttikirjallisuuden, Kansanrunousarkiston ja toisaalta omien opiske-lu aikaisten kenttätöiden näkökulmat menetelmiin olivat hyvinkin erilaisia. Yksi useassa puheenvuorossa vaihtelevista näkökulmista toistunut teema oli kvantifioinnin antamat tulkintamahdollisuudet. Lehtipuro pohti 60-luvun kvantitatiivisten tutki-

Kati Kallio: Metodien kirjoja

musten luonnetta suhteessa siihen, kuinka aineistossa usein toistuvan voi olettaa olevan myös yleisesti jaettua, jollakin tavalla retorisesti käyttökelpoista. Kvantitatiivisesta otteesta voi paikoin olla apua myös laadullisen tutkimuksen puolella.

KOKEMUS JA KOKEELLISUUS

Päivän toisen session perusteemoiksi voisi nostaa kokemuksen ja kokeellisuuden. Antropologi Janne Juhana Rantala (Itä-Suomen yliopisto) kertoi fenomenologisista kokeiluista ja aistien antropologiasta tapauksenaan energian kokemus *keräjäyhteisössä*. Kyseessä on pohjoismainen spirituaalinen, vastakulttuurinen verkosto, jonka pari sataa henkeä keräävissä kokoontumisissa yhteisillä istunnoilla avausmantrineen ja puhesauvan kierrättämiseen on suuri rooli. Näihin istuntoihin liittyvistä energian saamisen kokemuksista puhutaan yhteisön sisällä paljon, mutta Rantalan mukaan ”ilmaisuja on vaikea ymmärtää ulkoa päin” ja ”sanon käyttötapojen analysointi tuotti vieraannuttavia kuvauksia.” Omakohtainen osallistuminen istuntoihin herätti aluksi kiusaantuneisuuden tunteita, mutta auttoi sitten ymmärtämään ihmisten kokemuksia. Tämänkaltaisen kokemuksellisuuden siirtäminen tutkimustekstiksi on kuitenkin haastavaa, ja se pakottaa myös pohtimaan etnografian ja autoetnografian välisiä rajankäyntejä.

Folkloristi Kirsti Salmi-Niklander (Helsingin yliopisto) puhui tutkimuksen käyttämisestä fiktion luonnissa ja erilaisten työskentelytapojen toisiaan rikastuttavasta luonteesta. Väitöskirjan jälkeen hän on tutkimuksen tekemisen ohella opiskellut myös elokuvien käsikirjoittamista. Tutkimusaineiston käyttäminen fiktion aineistona voi avata aineistoon uusia näkökulmia ja viedä tutkimusta uusiin suuntiin, ja toisaalta kertomuksen tutkimuksen työkalut antavat välineitä myös kertomusten luomiseen.

KIRJALLISET MUISTITIETOAINIESTOT

Kolmannen session esitelmät käsittelivät kummatkin kirjoitettujen muistitietoaineistojen tutkimuskäyttöä. *Myötä- ja vastavirtaan – lähiluvun kaksi suuntaa* oli otsikkona uskontotieteilijä Kati Mikkolan (Turun yliopisto) puheenvuorossa. Vaikka Mikkolan väitöskirjan kohteena oli uutuuksien vastustaminen, oli lähdeaineisto pitkälti uutuuksien kannattajien jälkikäteen tuottamaa. Metodisena ratkaisuna toimi hänellä kahden analyyttisen tason yhdistelmä: toisaalta sisällön tason tarkastelu (minkälainen kuva uutuuksien vastustamisesta annetaan), toisaalta kirjoittajien intentioiden taso (miten kuva tuotetaan). Menneisyysorientoituneen muistelukerronta-aineiston lähdekriittiset ongelmat Mikkola pelkisti yleistettävyyden, aikatasojen ja tulkinnan sekä kyseisen tutkimuksen tapauksessa uudistusmyönteisten ja vastustajien näkökulmien erilaisuuden kysymyksiksi. Analyysissa korostui paitsi toistuvuuden ja poikke-

usten sekä ajallisten etäisyyksien huomiointi, ennen kaikkea myötä- ja vastavirtaan lukemisen vuorottelu. Myötävirtaan lukemisella Mikkola tarkoittaa gadamerilaisittain hyväntahtoista, kirjoittajan tarkoituksia ymmärtämään pyrkivää lukutapaa. Vastavirtaan lukemalla, kertojien intentioita ja kerrontastrategioita hahmottamalla on puolestaan mahdollista jäljittää kertojien ironian ja tekstin moniäänisyyden alta uudistusten vastustajien mahdollisia näkökulmia.

Perinteentutkija Kirsi Laurén (Itä-Suomen yliopisto) jatkoi puhetta kirjoitettujen muistitietoaineistojen metodisesta haastavuudesta. Yhtenä tämänkaltaisten aineistojen etuna hän näki niiden laajuuden ja moniaineksisuuden. Toisaalta usein tulkintoja on mahdollista perustella myös toistuvuudella ja samankaltaisten ilmiöiden määrällä. Erityisesti Laurén pohti tulkintojen moninaisuutta, tunteiden ja henkilökohtaisten kokemusten tavoittamisen mahdollisuuksia sekä kaunokirjallisten aineistojen käyttöä tutkimuksessa.

MONITIETEISYYTTÄ

Tieteenfilosofi Inkeri Koskisen (Helsingin yliopisto) esitelmässä kohteeksi pääsivät kulttuurintutkijat itse. Koskinen on analysoinut kulttuurin käsitteen käyttöä kahdeksassa tuoreessa folkloristiikan väitöskirjassa sekä 24 Folklore Fellow's Networkin artikkelissa Laurence Anthonyn AntConc 3.2.1. -konkordanssiohjelmaa apunaan käyttäen. Aineistosta paljastui kaksi erilaista, pitkälti tutkimustapojen ja aineistojen ohjaamaa käsitteen käyttötapaa, jotka tosin joskus saattavat esiintyä samankin tekstin puitteissa. Ensimmäisen Koskinen nimesi arkistojen kulttuuriksi: arkistoaineistoja analysoitaessa käsite rajautuu usein melko tarkasti, varovaisesti tai tietoisesti, puhutaan vaikka paikallis-, runo-, käsikirjoitus- tai porovarkauskulttuurista. Tällöin käyttö lähenee perinteen käsitteen käyttöä: puhutaan implisiittisestä säännöstöstä, joka tietyssä aikana ja tietyssä paikassa ohjaa jonkin ilmiön käyttöä. Toisenlaisessa käytössä käsite on usein puhuttaessa identiteeteistä, paikallisyhteisöistä tai vähemmistöistä. Koskinen nimeää tämän käytön politisoituneen kentän kulttuuriksi ja toteaa kulttuurin käsitteen toimivan usein kiistakapulana, jonka jokainen osapuoli määrittelee omalla tavallaan. Usein puhutaan pelkän kulttuurin käsitteen ohella vaikkapa kulttuuriperinnöstä, monikulttuurisuudesta, kulttuurisesta kontekstista tai identiteetistä.

Seminaarin päätti Liisa Granbom-Herrasen (Jyväskylän yliopisto) puheenvuoro *Menetelmät monitieteisen tutkimuksen haasteena*. Hänen kasvatustieteen väitöskirjansa käsitteli sananlaskujen käyttöä kasvatuksessa ottaen vaikutteita ja menetelmiä niin filosofian, folkloristiikan kuin kasvatushistoriankin suunnasta. Tarkasteltavana olivat erityisesti sananlaskujen käyttö; miten muistitietoaineistojen aikuiset kertojat kokiivat tullessaan sananlaskuilla kasvatetuiksi. Granbom-Herranen totesi monitieteisen tutkimuksen haasteeksi erityisesti käsitteistön pitämisen ymmärrettävänä.

Kati Kallio: Metodien kirjoja

KESKUSTELUITA

On aina ilahduttavaa huomata, että hyvinkin erilaisista lähtökohdista ja aineistoista nousevat kysymykset asettuvat keskustelemaan keskenään. Parasta suhteellisen väljästi rakentuvassa kevätkoulussa on sen kyky kerätä yhteen perinteen- ja kulttuurintutkimuksen parissa eri näkökulmista työtään tekeviä ihmisiä. Vaikka kaikilla meillä on omat, tarkemmin tutkimuskysymysten ja aineistojen mukaan määräytyvät keskusteluyhteisömmme, tekee hyvää välillä kokoontua yhteen yleisemmän tematiikan ympärille.

Filosofian maisteri Kati Kallio on jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa.